

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1960

Handtaget på en hyvel, som tillhört en norsk bygdekonstnär, träsnidaren och målaren Iver Gundersen Övstrud, född i Numedal år 1711 och död på samma ort år 1775. Se sid. 290.

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

Omslagsbilden återger C. F. von Bredas porträtt av greve Gustaf Trolle-Bonde, målat i London 1794—95.
Tillhör greve Fredrik Ulf Bonde, Teleborg.
Se Brita Stjernswärds uppsats Från Gustaf Bondes
"grand tour" i denna årsbok.

Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1960
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr

EN GRUPP BOGESUNDSMÖBLER

av Erik Andrén

Ett av de största gåvokomplex som under senare tid tillfallit museet har registrerats 1958—59. Det är en samling möbler och bohagsföremål från Bogesunds slott. Samlingens huvuddel består av ett 60-tal föremål, vilka inköpts av samfundet Nordiska museets Vänner från fröken Clotilde von Höpken; i samband med denna försäljning har fröken von Höpken som gåva till museet överlämnat diverse inredningstextilier, barnkläder och husgeråd från 1800-talets senare hälft.

Samlingens kanske mest intressanta föremålsgrupp är tretton barockstolar med ursprunglig klädsel. Åtta av dessa tillhör den för 1600-talets andra hälft mest karakteristiska gruppen med fyrkantiga eller svarvade ben och helt skinnklädd överdel, bild 1. Benen stagas genom ett lågt placerat kryss och en tvärså mellan frambenen. Skinnklädseln, som är fästad med stora dekorativa möbelspikar, s. k. tännlikor, är vanligen naturfärgad eller svart, men den kan också ha en med oljemålning åstadkommen färg, t. ex. i blått såsom på en av bogesundsstolarna. En för denna stolstyp karakteristisk detalj är att även de korta fria delarna av ryggstolparna är svepta i skinn, som spikats fast. Fyra av dessa stolar ansluter direkt till den svit på tolv stolar, som 1939 förvärvades från fröken von Höpken och som stått på Bogesund (se Fataburen 1940, sid. 183).

Fem stolar tillhör en något yngre stolstyp, som karakteriseras av en hög smal rygg, volutformade framben och rottingflätning i rygg och sits, bild 2. Direkta förebilder till denna i vårt land ganska vanliga stolstyp finner man i Holland och framför allt i England, där den kallas crown chair på grund av att kronor ingår i den snidade dekoren på tvärsåen mellan frambenen och i ryggstödet krön. Dessa kronor saknas visserligen på bogesundsstolarna, men både i konstruktion och dekor ansluter de sig klart

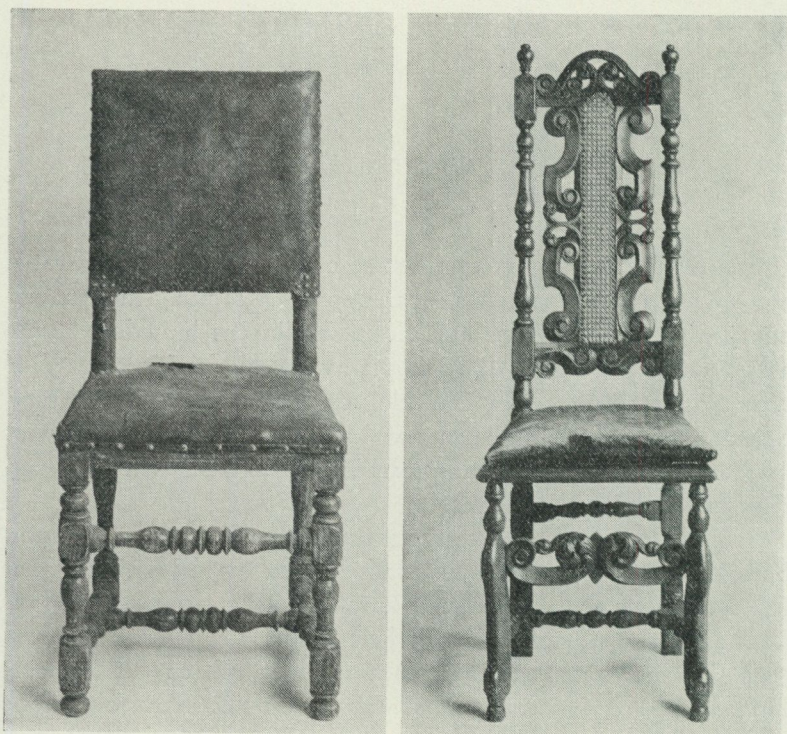

Bild 1. Stol av barocktyp, klädd med brunt skinn. — Bild 2. Stol av engelsk typ med rottingflätning och lös dyna.

till typen. Den konstruktivt sett mest typiska detaljen är sitsen. Sarg i vanlig mening saknas helt; sitsen består av en platt ram kring korgflätningen, och den vilar ovanpå frambenen eller infälld i dessas översta parti. Fyra av de fem stolarna har en lös sammetsklädd dyna lagd över den flätade sitsen. Frånvaron av sarg utgör en viss fara för stolens stabilitet, och man har därför i regel använt både kryss, en dekorativt utformad tvärså mellan frambenen och en enklare, högt placerad tvärså mellan bakbenen. Denna stolstyp synes i vårt land huvudsakligen tillhöra 1700-talets två första decennier.

Ytterligare en märklig stol ingår i samlingen. Det är en sväng-

Bild 3. Skrivstol, klädd med grönt skinn.

bar skrivstol från rokokotiden av en sort som numera är ganska sällsynt, bild 3. Den består av ett underrede med fyra svängda ben och ett kraftigt format kryss. I detta fotparti är lagrad en tapp, som uppbär den övre vridbara delen av stolen. Sitsen, ryggen och armstödens putor är klädda med grönt skinn, fäst med tättsittande mässingstännlikor. På sitsen ligger en mjuk, löst stoppad dyna av samma sorts skinn. Stolen är nära nog en exakt pendang till den skrivstol, som 1939 förvärvades från samma håll (se Fataburen 1940, sid. 187).

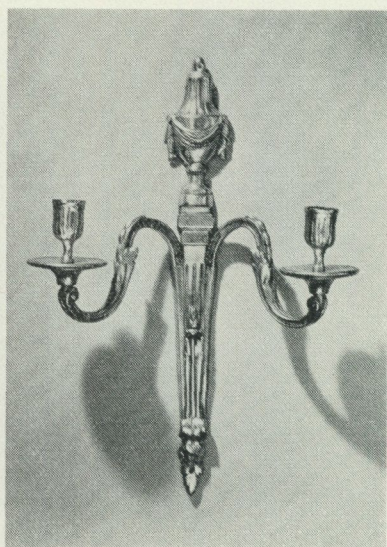
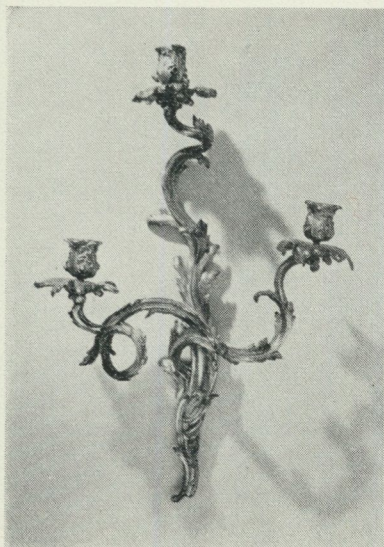

Bild 4 och 5. Ljusarmar av ciselerad och förgylld brons.

Vidare kan nämnas en drygt två meter hög spegel med skulpterad och förgylld ram i den praktfulla guldbarock, som brukar förknippas med namnen Nicodemus Tessin d. y. och Burchard Precht. Den har en inre ram som består av lister av spegelglas med graverade bladrankor, uppdelade genom skulpterade volutornament med 7-uddiga stjärnor. Den yttre ramen bildas av listverk och akantusblad i snidat och förgyllt trä. Och i överstycket kulminerar den dekorativa skaparglädjen. Kring ett ovalt mittfält av graverat spegelglas böljar akantusrankor, lagerkvistar, rosor och andra blommor, och ett par symmetriskt arrangerade bandvoluter förmår blott nödtorftigt hålla styr på den ornamentala ringdansan.

Märkligast bland de mindre föremålen är två par ljusarmar och ett par spegellampetter. Det ena paret ljusarmar visar typiska rokokoformer, bild 4. Smäckra flikiga bladrankor rör sig mjukt och graciöst, fria från alla krav på symmetri, och uppbär tre ljuspipor som har formen av blomkalkar. Materialet är gjuten, ciselerad och brännförgylld brons. Det andra paret ljusarmar åter-

Bild 6. Salsskåp med tre kolonner och rik dekor i intarsia, daterat 1628.

speglar den gustavianska tidens smak, bild 5. Här är uppbyggnaden strängt symmetrisk, måttfull och värdig. Mittstammen med sina från arkitekturen lånade former krönes av en klassicistisk urna, och de båda armarna, som uppbär två ljuspipor, är stramt s-formade. Endast några diskret insatta bladflikar på mittstam och armar vittnar om att något av rokokons intresse för vegetativa former lever kvar in i gustaviansk tid.

De båda spegellampetterna har blyinfattat glas med rokokomässig kontur. Spegelglaset är indelat i tre fält med fasettslipad kant; det mellersta och största fältet är odekorerat, de övriga har rankor i matt och blank gravering. Ljusarmen av brons är försedd med en ljuspipa.

Slutligen må nämnas ett par skåp. Det ena är ett stort salsskåp, vilande på svarvade kulfötter och med fasaden indelad av tre smäckra kolonner. Dörrarnas fyllningar liksom flera fält i sockel-, krön- och sidopartierna är sirade med renässansornament i intarsia; här finns också i inlagt arbete sentensen "Gottes Segenn Machet Reich Onne Müh, Es Geschehe Gleich Späht Oder Früh" jämte året 1628. Materialet är valnöt med flera olika sorters lövträ i inläggningarna, och skåpet är av allt att döma tillverkat någonstans i Sydtyskland, bild 6.

Det andra skåpet är ett kabinettskåp av svartbetsad ek som imiterar ebenholts. Skåpdörrarna indelas genom hopplister i olikformade fält, prydda med figurframställningar i låg relief. Innanför dessa dörrar finns en rik lådinredning, grupperad kring en nisch med marmorerade och förgyllda kolonner, rutmönstrat golv och i fonden en målad parkutsikt med promenerande människor; spegelglas på sidorna förhöjer den teatermässiga effekten. Skåpet vilar på ett underrede med lådfack och fyra par spiralsvarvade ben.

Av detta intressanta kabinettskåp, som torde vara ett nederländskt arbete från 1600-talets mitt, hoppas förf. senare få göra en utförligare presentation.

Flertalet av de övriga föremålen utgöres av möbler och bohagsting från 1800-talets mitt och senare hälft. Deras värde ligger främst däri att de kompletterar den redan förut stora samling av enklare bruksföremål, som museet förvärvat från Bogesund och som är typiska för en bostadsmiljö av denna art och omfattning.